

УДК 94(477)

А.А. Криськов, доктор історичних наук, доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МОСКОВСЬКО-РОСІЙСЬКІ СТРАТЕГІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (XV – XXI ст.)

A.A. Kryskov, Dr., Assoc. Prof.

MOSCOVY-RUSSIAN STRATEGIES AGAINST UKRAINE (XV – XXI centuries)

Багатоплановість та відмінності сучасного російсько-українського протистояння на Донбасі від попередніх збройних конфліктів викликали появу спеціального визначення – «гібридна війна». Однак аналіз силового загарбання Московією/Росією українських земель у минулому вказує, що насправді не винайдено нічого нового. Практично всі особливості протистояння на Донбасі вже були апробовані, а дійсно новим є лише комбінація засобів і способів ведення війни, до яких можна віднести, по перше, офіційне заперечення РФ своєї участі у конфлікті, невизнання себе воюючою стороною.

По друге, складовим елементом сучасної війни стало прагнення Росії видати її за громадянський конфлікт. По третє, чітко прослідковується прагнення опертися на «п'яту колону» у владних структурах, спецслужбах, економічній верхівці, серед широкого загалу. По четверте, активно ведеться інформаційна війна, яка відзначається надагресивністю. По п'яте, для протистояння використовується шантаж світового співтовариства можливістю застосування ядерної зброї.

З XVII ст. типовим засобом москвинів у війнах проти Речі Посполитої, до складу якої входили українські землі, та проти українського Гетьманату було камуфлювання своєї прямої причетності до війни. Так, наприклад, під час війни 1658-1659 рр. вторгнення московських військ до Гетьманату не супроводжувалося оголошенням війни. У 1917 р. після ультиматуму УНР, більшовицька Росія офіційно не оголошувала війну, а лише оголосила про захист трудящих мас.

Провокування чи підтримка антидержавних/антиукраїнських рухів, формування і використання «п'ятої колони» використовувалися Московією з початку XV ст. Уже війна 1492-1494 рр. за північно-східні українські землі позначилася переманюванням місцевих еліт під владу московського князя. Під час війни 1500-1503 рр. перейшли до Москви із землями Чернігово-Сіверщини нащадки колишніх московських емігрантів – князі С.Можайський та В.Шемятич, що було використано для прикриття агресії бажанням місцевого населення жити в Московщині.

У війні 1507-1508 рр. Московія вперше намагалася використати внутрішню усобицю у Великому князівстві Литовському і Руському (повстання князя М.Глинського). Напередодні Смоленської війни 1632-1634 рр. Москва закликала українських козаків визнати її зверхність. Під час агресії 1658-1659 рр. московити розігрували регіональну карту – протиставляли Полтавський полк та Запорозьку Січ

державній владі гетьмана І.Виговського. Тоді ж була здійснена спроба створення квазідержавних утворень – в обозі московського війська перебував «наказний отаман» І.Безпалій, якого протиставляли І.Виговському.

Під час 1917-1921 рр. усі ці стратегії було доведено до цинічної досконалості. Тут і натравлювання мас на державну владу за допомогою соціальної демагогії, і з'їзд Рад у Харкові, який проголосив утворення радянської УНР, і Донецько-Криворізька республіка, і переманювання українських військових частин на свій бік та використання агентів-пропагандистів, і організація закатів в українських містах тощо. Тоді Росія намагалася видати власну агресію за суто громадянський конфлікт в Україні, в якому місцеві революціонери воюють проти контрреволюції.

Активне ведення інформаційної війни Московським князівством у вигляді ідеологічного супроводу вторгнення прослідковується з періоду війни 1500-1503 рр. Уже тоді широко пропагувалося демагогічне гасло про нібито переслідування православних у Великому князівстві Литовському і Руському, яких необхідно було захищати, а також проголошувалися претензії на визнання виключного права московських князів на спадок Києворуської держави.

Обидва аргументи являлися основою для обґрунтувань претензій Москви аж до середини ХVІІ ст., після чого залишився лише останній, бо Гетьманат визнавав православ'я державною релігією. У ХVІ-ХVІІІ ст. гасло захисту православ'я (білоруського, українського, грецького, болгарського, грузинського, вірменського, сербського тощо) мало той самий сенс, що й сьогоднішні заклики до захисту співвітчизників і «руських». Сучасна ідеологема про «руській мір» перегукується з ранньомодерною ідеєю (ХVІІ-ХVІІІ ст.) створення панправославного світу на чолі з Москвою/Санкт-Петербургом.

Підсумовуючи, зазначимо, що у 2014 р. російські загарбники лише прилаштували до сучасних вимог підходи, давно апробовані їхніми попередниками-окупантами у ХV – ХХ ст. На превеликий жаль українське суспільство виявилось абсолютно неготовим до цього.